

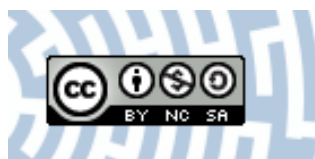

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Duszpasterskie i naukowe związki Karola Wojtyły - Jana Pawła II z Kościołem na Górnym Śląsku : rekonesans badawczy

Author: Bogumiła Warząchowska

Citation style: Warząchowska Bogumiła. (2017). Duszpasterskie i naukowe związki Karola Wojtyły - Jana Pawła II z Kościołem na Górnym Śląsku : rekonesans badawczy. "Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne" (T. 107 (2017), s. 331-349).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA* – KATOWICE

**DUSZPASTERSKIE I NAUKOWE ZWIĄZKI
KAROLA WOJTYŁY – JANA PAWŁA II Z KOŚCIOŁEM
NA GÓRNYM ŚLĄSKU.
REKONESANS BADAWCZY**

Wprowadzenie

Posługa Jana Pawła II na Stolicy Piotrowej zaowocowała bogatym dorobkiem zawartym w Jego nauczaniu. Były to głównie encykliki, adhortacje, listy pasterskie, homilie, przesłania, przemówienia oraz szereg rozmów, wywiadów, a także wypowiedzi skierowanych do duchowieństwa i wiernych świeckich przy różnych okazjach, spotkaniach i wizytach. Trwający ponad ćwierć wieku pontyfikat Jana Pawła II wywarł znaczny wpływ na rozwój myśli teologicznej, naukę społeczną Kościoła, zagadnienia etyczne, sprawy moralne i filozoficzne. Problemy poruszane przez papieża nadal inspirują do badań naukowych w zakresie teologii i dziedzin pokrewnych. Stąd też w wielu ośrodkach naukowych w Polsce jak i za granicą, zaczęły powstawać centra myśli Jana Pawła II i instytuty badawcze. Prowadzone są także studia i badania w zakresie nauczania papieskiego, odbytych pielgrzymek, wydanych dokumentów¹. Szczegółowej analizie poddawana jest także rola i znaczenie pontyfikatu oraz jego wpływ na rozwój życia religijnego, kulturalnego i społecznego w Polsce, Europie i świecie.

Katowice są tym miejscem w Polsce, obok Krakowa i Lublina, z którym Karol Wojtyła utrzymywał szczególne więzi. Początkowo były to osobiste kontakty z pracownikami naukowymi i alumnami Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, a także spotkania podczas wykładów i zajęć na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na zaproszenie ówczesnego biskupa katowickiego Herberta Bednorza, Karol Wojtyła brał udział w corocznych

* Bogumiła Warząchowska – dr bibliologii i informatologii; starszy kustosz dyplomowany; kierownik Biblioteki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego; e-mail: bogumila.warzechowska@us.edu.pl

¹ Powołano m.in. Instytut Jana Pawła II KUL w Lublinie, Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie, Instytut Jana Pawła w Wałbrzychu, Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie, Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się w Krakowie”.

pielgrzymkach męskich do Piekar Śląskich, w ostatnią niedzielę maja. Te znaczące okoliczności sprawiły, że po wyborze K. Wojtyły na Stolicę piotrową więzi te nie osłabły, lecz nabrały innego wymiaru i przekształciły się z relacji osobistych na płaszczyznę duchową, która miała wielkie znaczenie dla Kościoła powszechnego i lokalnego. Ważny odnotowania jest też fakt, że władze miasta Katowice w jubileuszowym roku dwutysięcznym nadały honorowe obywatelstwo papieżowi wskazując na „główne związki Jana Pawła II naszym lokalnym Kościołem i Katowicami”².

W szerokim spektrum badawczym nie może zabraknąć wątku łączącego Karola Wojtyłę z ziemią śląską, duchowieństwem śląskim i społecznością śląską. Nie dziwi więc fakt, że w stosunkowo młodym katowickim ośrodku naukowym, powstaje czasopismo naukowe „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne zostaje przeniesione z Krakowa do Katowic, a w Uniwersytecie Śląskim utworzony jest Wydział Teologiczny. Z chwilą wyboru kard. K. Wojtyły na papieża, na łamach „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” pojawiają się artykuły odnoszące się do jego nauczania. Z kolei w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym, a następnie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach powstają dysertacje analizujące pontyfikat Jana Pawła II.

Współpraca z Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym i Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Badania historyczne wskazują, że religijne i kulturowe więzi między Krakowem i Śląskiem były zawsze silne, a w niektórych okresach historycznych zacieśniały się szczególnie. Utworzony w 2000 r. Wydział Teologiczny w strukturach Uniwersytetu Śląskiego, początkami swymi sięga okresu międzywojennego, kiedy to w 1925 r. w Krakowie powołano Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne. Formacja kapłańska alumnów odbywała się w seminarium, a rozwój naukowo-intelektualny na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kard. K. Wojtyła tak wspominał ten czas:

Jest dla nas rzeczą bezcenną ten fakt, że początki biskupstw i diecezji w Katowicach, tak się ściśle związały z Krakowem – Wasze Seminarium Duchowne, które istnieje od początku, od 50. już prawie lat, w Krakowie zostało założone i tam stanowi wielką wspólnotę z wielu innymi seminariami duchowymi, zarówno częstochowskim, krakowskim, jak też z bardzo wielu zakonami³.

Z kolei lata pięćdziesiąte dwudziestego wieku to czas, kiedy ks. K. Wojtyła współpracował jako wykładowca ze Śląskim Seminarium Duchownym i na trwałe pozostał w pamięci alumnów:

² D. Zimoń, *Posługa Jana Pawła II w odniesieniu do Kościoła katowickiego i Katowic. Słowo wygłoszone na uroczystym posiedzeniu Rady Miasta Katowice z okazji nadania honorowego obywatelstwa Janowi Pawłowi II. Katowice, 19 czerwca 2000*, „Wiadomości Archidiecezjalne”, 68 (2000) nr 8, s. 360.

³ K. Wojtyła, *Kazanie wygłoszone w Piekarach Śląskich w czasie pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców w dniu 26 maja 1974 r.*, w: *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 43.

Mimo, że mieliśmy z nim zajęcia tylko przez dwa semestry, pamiętał nazwiska prawie wszystkich. Zawsze pochlebnie mówił o Śląskim Seminarium i studentach⁴.

Ks. Karol Wojtyła zarówno jako biskup, a później metropolita krakowski, był w stałym kontakcie z wykładowcami i alumnami Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego. Jak wspomina ówczesny wykładowca i rektor WSSD ks. Stanisław Szymecki:

[Seminarium] było bliskie jego sercu. Ks. Kardynał kochał Ślązaków. Odwiedzał nas często. Kiedyś powiedział [...], że jest częściej w Seminarium Śląskim niż w Krakowskim. Kardynał brał udział w uroczystościach seminaryjnych. Niejednokrotnie odwiedzał nas pod koniec dnia, [...] gdy wracał po ciężkiej całodniowej pracy ze spaceru w Lesie Wolskim, czy Łasku Bielańskim⁵.

Prowadzone przez niego wykłady cieszyły się dużym zainteresowaniem, a odwiedziny w seminarium pozostawały na długo w pamięci. Należy zaznaczyć, że diecezja katowicka, wraz z diecezją częstochowską i krakowską, tworzyły wspólny organizm – metropolię krakowską, której zwierzchnikiem był arcybiskup, a następnie kardynał Karol Wojtyła. W tym niełatwym okresie dla Kościoła Katolickiego w Polsce ważna była współpraca, wzajemne wsparcie i nieustanna gotowość pomocy, zwłaszcza w czasie usunięcia w 1954 r. Wydziału Teologicznego ze struktur Uniwersytetu Jagiellońskiego, na którym kształcili się również śląscy alumni. Wydarzenia te K. Wojtyła tak ocenił:

Jestem wdzięczny Waszemu Biskupowi i Waszym Kapłanom, że razem ze mną, razem z duchowieństwem krakowskim i częstochowskim, upominają się o historyczne i obywatelskie prawa tego prastarego Wydziału Teologicznego w Krakowie, który na pewno nie dla chwały polskiej kultury, został zlikwidowany na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1954⁶.

Lata sześćdziesiąte ubiegłego wieku, to wielokrotne próby zajęcia przez władze komunistyczne gmachu Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Zdecydowany sprzeciw biskupa krakowskiego Karola Wojtyły, zdecydował o zachowaniu własności budynku seminaryjnego przez Kościół katowicki⁷. Natomiast w latach siedemdziesiątych, kard. K. Wojtyła, który był wówczas przewodniczącym Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki Katolickiej, uzyskał zgodę u władz państwowych na uzyskiwanie stopni akademickich przez alumnów seminariów duchownych z wykorzystaniem uprawnień kanonicznych polskich uczelni kościelnych. W związku z zaistniałą sytuacją Śląskie Seminarium Duchowne

⁴ W. Basista, *55 lat związków z Seminarium Duchownym*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 383.

⁵ S. Szymecki, *Wspomnienie o Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie (lata 1948-1978)*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 360.

⁶ K. Wojtyła, *Kazanie wygłoszone w Piekarach Śląskich w czasie pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców w dniu 26 maja 1974 r.*, w: *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 43.

⁷ M. Zyzak, *Dzieje Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego po II wojnie światowej*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 65.

związało się stosowną umową z Papieskim Wydziałem Teologicznym, nad którym pieczę sprawował K. Wojtyła. Plany utworzenia w 1968 r. Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zainspirowały ówczesnego biskupa katowickiego Herberta Bednorza do powołania „własnego zakładu filozoficzno-teologicznego”, a w ślad za tym do przeniesienia Śląskiego Seminarium Duchownego do Katowic, w czym zdecydowanie pomógł kard. K. Wojtyła⁸.

Nieustanna troska kard. K. Wojtyły, a później Jana Pawła II o intelektualny rozwój przyszłych kapłanów, doprowadziła do utworzenia Papieskiego Wydziału Teologicznego (kolejno: Papieskiej Akademii Teologicznej, Uniwersytetu Papieski Jana Pawła II), na której seminarzyści krakowscy, katowiccy i częstochowscy uzyskiwali dyplomy studiów wyższych, a pracownicy naukowcy stopnie i tytuły naukowe. Dzięki znaczącemu poparciu Jana Pawła II Śląskie Seminarium Duchowne w 1980 r. zostało przeniesione z Krakowa do Katowic. W 2000 r. po wielu latach starań i wparciu ze strony papieża utworzono Wydział Teologiczny w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Znamienne są słowa wdzięczności dla Jana Pawła II wypowiedziane przez metropolitę katowickiego abpa Damiana Zimonia, podczas audiencji dla delegacji Uniwersytetu Śląskiego z Katowic:

Dziękujemy za Wydział Teologiczny, który jest jakby kontynuacją Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie naszym – także moim profesorem był ks. prof. Karol Wojtyła. Były to lata pięćdziesiąte ubiegłego wieku. Myślę także o potrzebie współpracy z Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie, której księża śląscy wiele zawdzięczają⁹.

Współpraca uczelni śląskiej z ośrodkiem akademickim Krakowa na przestrzeni lat układała się w sposób przyjazny i otwarty. Wzorce czerpane z krakowskiej Alma Mater zaowocowały nowym pokoleniem uczonych śląskich, spośród których wyrosło nie tylko wielu kapłanów, ale także historyków, teologów i prawników. Na przestrzeni lat, te dwa środowiska wspierały się kulturowo i naukowo, inspirowały się do wspólnych projektów badawczych, uzupełniały tradycją życia religijnego wyniesioną z domów rodzinnych i ubogacały wymianą doświadczeń naukowych.

Wymowne jest przypomnienie i świadomie położony akcent rektora Uniwersytetu Śląskiego Janusza Janeczka na to, że:

jest pewna symbolika w tym, że teologia wypędzona przed ponad pięćdziesięciu laty z Uniwersytetu Jagiellońskiego, wróciła do jego córki – Uniwersytetu Śląskiego¹⁰.

Było to wyraźne nawiązanie do wypowiedzi K. Wojtyły sprzed lat. J. Janeczek zwrócił również uwagę na elementy chrześcijańskie w kształceniu, zaznaczając, że:

dążąc od 1981 roku do utworzenia Wydziału Teologicznego nie kierowano się pragmatyzmem czy utylitaryzmem. W naszych działaniach pobrzmiewało

⁸ Zyzak, *Dzieje Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego po II wojnie światowej*, s. 72.

⁹ *Przemówienie abpa Damiana Zimonia*. „Wiadomości Archidiecezjalne”, 1 (2005) s. 14.

¹⁰ *Przemówienie rektora prof. dr hab. Janusza Janeczka*, „Wiadomości Archidiecezjalne”, 1 (2005) s. 15.

echo słów Waszej Świątobliwości o konieczności nadania kształceniu i badaniom uniwersyteckiemu wymiaru kontemplacyjnego, opartego na humanizmie chrześcijańskim. Pamiętaliśmy też inną myśl Waszej Świątobliwości, o tym, że «rozum oświecony wiarą ma rozeznanie nadprzyrodzone»¹¹.

Warto w tym miejscu przypomnieć i podkreślić, że K. Wojtyła, jako biskup krakowski, osobiście doświadczył usunięcia teologii ze struktur uniwersytetu, dlatego będąc papieżem przywoływał wielowiekowe tradycje teologiczne na uczelni, zaznaczając, że:

w klasycznym rozumieniu Uniwersytet nie mógł istnieć bez wydziału teologicznego – był jakby niepełny. Dziś to się zmieniło. Okazuje się jednak, że obecność nauk teologicznych pośród innych dziedzin zgłębianych na uniwersytecie, stwarza możliwości cennej wymiany myśli. *Fides et ratio* spotykają się w poszukiwaniu mądrości. Posługują się innymi narzędziami i metodami, ale ubogacają się wzajemnie na drodze odkrywania wielorakich wymiarów prawdy¹².

Wydział Teologiczny usunięty z Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1954 r., nie wrócił w pierwotne struktury macierzystej uczelni, ale dał początek nowej katolickiej wszechnicy – Papieskiej Akademii Teologicznej utworzonej w 1974 r., która następnie została przekształcona w 2009 r. w Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. Wszechnica ta owocnie współpracuje ze śląskim środowiskiem naukowym. Współpraca odbywa się na poziomie dydaktycznym i naukowym, ale również ma wymiar materialny poprzez regularną wymianę publikacji wydawanych w obydwu uczelniach.

Pielgrzymki do Piekarów Śląskich i wizyta w Katowicach-Muchowcu

Szczególna więź ks. K. Wojtyły z górnośląską społecznością została nawiązana podczas corocznych piekarskich pielgrzymek, w których metropolita krakowski nieprzerwanie uczestniczył w latach 1965-1978 r.¹³ Nawet otrzymanie najwyższej godności kościelnej i brak możliwości osobistego uczestniczenia w pielgrzymkach piekarskich nie powstrzymało K. Wojtyły od stałej duchowej łączności ze Ślązakami. Każdego roku Jan Paweł II przekazywał przesłanie i błogosławieństwo papieskie dla piekarskich pielgrzymów¹⁴. Na jednej z pielgrzymek w 1974 roku mówił o związkach Śląska z Krakowem:

Przybywam tutaj rok rocznie jako Metropolita krakowski, który z diecezją śląską jest powiązany przeróżnymi więzami. Przede wszystkim są to więzy historyczne, sięgające tysięcy lat wstecz. Tutaj na tych ziemiach biegną granica,

¹¹ J. Janeczek, *Jan Paweł II prosił o przekazanie pozdrowień i błogosławieństw wszystkim profesorom i studentom naszej Uczelni*, „Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”, 6 (2005) s. 9.

¹² *Przemówienie Ojca świętego do delegacji Uniwersytetu Śląskiego z Katowic*, „Wiadomości Archidiecezjalne”, 1 (2005) s. 13.

¹³ *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 12-82.

¹⁴ *Dobrze Was rozumiem, nie obca mi praca... Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 2011, s. 83-151.

pomiędzy prastarą milenijną diecezją krakowską i wrocławską. A kiedy obecnie Kościół katowicki znajduje się we wspólnocie Metropolii krakowskiej, to w tym jest jakiś twórczy znak Bożej Opatrzności, nie tylko dla Was, ale i dla nas. Nie tylko dla was na Śląsku, w Katowicach, w Piekarach, w Tychach, ale także dla nas w Krakowie, w Oświęcimiu, w Nowej Hucie – w tej całej wspólnocie, która ma jedno oblicze, która ma wspólne dążenia i wspólne prawa!¹⁵

Przesłania oraz odpowiedzi na nurtujące problemy i formację społeczno-zawodową otrzymywali pielgrzymi przybywając do Piekar i wsłuchując się w homilie kard. K. Wojtyły wygłoszone w latach 1968-1978. Nawiązywały one do wydarzeń historycznych, przypominały o upamiętnieniu rocznic i świętowaniu jubileuszy, wnosiły element patriotyczny, umacniały w wierze, kierowały do odnowy i pojednania, odnosiły się do spraw życia codziennego i relacji międzyludzkich, poszanowania życia i godnych miejsc pracy. K. Wojtyła wystąpienia piekarskie opierał na katolickiej nauce społecznej formowanej przez Kościół na tle problemów społecznych, gospodarczych i politycznych, mając sam doświadczenie trudów pracy fizycznej, jako robotnik w kamieniołomach. Pielgrzymki stanowe mężczyzn i młodzieńców zostały omówione w pracy Józefa Przybyły: *Nauczanie o pracy ludzkiej Kardynała Karola Wojtyły na podstawie kazań wygłoszonych w Piekarach Śl. w latach 1968-1978* oraz Jana Sopota: *Pielgrzymki stanowe mężczyzn i młodzieńców do Sanktuarium Maryjnego w Piekarach Śląskich*.

Przed objęciem Stolicy piotrowej w ostatniej pielgrzymce do Piekar Śląskich w 1978 r. metropolita krakowski powiedział: „To praca jest dla człowieka a nie człowiek dla pracy”, co zostało przyjęte z gorącym owacyjnym aplauzem ludzi ciężkiej pracy. To właśnie idea pierwszeństwa człowieka nad pracą stała się myślą przewodnią encykliki *Laborem exercens*, w której obok „odsłonięcia nowego spojrzenia na pracę”, wskazywał papież na potrzebę:

nowych zadań jakie w tej dziedzinie stoją przed każdym człowiekiem, przed rodziną, przed poszczególnymi narodami i całą ludzkością, wreszcie przed samym Kościołem¹⁶.

Należy uznać, że encyklika ta stanowiła swego rodzaju „katechizm” ludzi pracy, dlatego omawiając powołanie człowieka przez Boga do działania w świecie, papież wracał do biblijnego sensu pracy i jej związku z godnością osoby ludzkiej.

O papieskich pielgrzymkach pisano wiele, zarówno w trakcie ich trwania, jak również po ich zakończeniu. Jednak z perspektywy lat wizyty papieskie nabierają szczególnego wymiaru duszpasterskiego, społecznego, ekumenicznego i moralnego. Dla Ślązaków ważnym wydarzeniem była wizyta Jana Pawła II 20 czerwca 1983 r. w Katowicach-Muchowcu, podczas drugiej pielgrzymki do Polski¹⁷. Początkowo planowano przyjazd papieża do Piekar Śląskich, jednak ze względu

¹⁵ K. Wojtyła, *Kazanie wygłoszone w Piekarach Śląskich w czasie pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców w dniu 26 maja 1974 r.*, w: *Dobrze Was rozumiem, nie obca mi praca... Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 2011, s. 43-44

¹⁶ J. Kiedos, *Kardynał Karol Wojtyła – uczestnik pielgrzymek mężów i młodzieńców do Piekar Śląskich*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16 (1983) s. 188-193.

¹⁷ Jan Paweł II, *Homilia podczas nabożeństwa maryjnego. Katowice 20 czerwca 1983 r.*, „Wiadomości Diecezjalne”, 9-12 (1983) s. 362- 369.

organizacyjnych wybrano lotnisko na Muchowcu, na którym zgromadziło się ponad milion wiernych. Papież przewodniczył dziękczynno-błagalnemu nabożeństwu przed obrazem Matki Boskiej Piekarskiej, który to wizerunek specjalnie peregrynował do Katowic na tę okazję. Widząc rzeszę oczekujących go pielgrzymów powiedział:

Wchodzę tutaj w wielką modlitwę, która trwa nie tylko od ostatniej niedzieli maja, nie tylko dziś od rana – ale trwa od pokoleń, wypełnia każdy rok, wypełnia każdy tydzień i każdy dzień. Niegdyś – gdy jeszcze nie było współczesnego Śląska, ale był już wizerunek Matki Bożej w Piekarach – w tę modlitwę włączył się król Polski Jan III Sobieski, idąc na odsiecz Wiednia. Dziś ja – Biskup Rzymu, a równocześnie Syn polskiego Narodu, pragnę włączyć się w modlitwę współczesnego Śląska, który w wizerunku Pani Piekarskiej wpatruje się jako w obraz Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej¹⁸.

W wygłoszonym przemówieniu, przekazał wszystkim pielgrzymom, a zwłaszcza robotnikom tej Ziemi ewangelię pracy, ewangelię sprawiedliwości i miłości społecznej¹⁹. Ojciec święty doceniał trud pracy i odkrywał w niej wielką wartość dla rozwoju człowieka, dlatego zwracał się wprost do pielgrzymów słowami:

jako ludzie pracy Śląska i całej Polski – pragniecie wyrazić, jak bardzo leży Wam na sercu ów właściwy ład moralny, który winien rządzić dziedziną ludzkiej pracy²⁰.

W wystąpieniu poświęconym istocie pracy ludzkiej Jan Paweł II, opierając się na encyklice *Laborem exercens*, przywołał m.in. słowa kard. Stefana Wyszyńskiego o wrodzonym prawie do zrzeszania się, w tym prawie robotników do wolnych związków zawodowych oraz podkreślił, że:

prawo zrzeszania się ludzi, to nie jest prawo nadane przez kogoś, bo to jest własne prawo wrodzone. Dlatego państwo nam tego prawa nie nadaje, ono ma tylko obowiązek je ochraniać i czuwać nad tym, aby nie było ono naruszane²¹.

Na zakończenie nabożeństwa Ojciec św. podarował Sanktuarium Piekarskiemu złoty różaniec, który został umieszczony w bazylice piekarskiej.

Następnie Jan Paweł II udał się do katowickiej katedry pw. Chrystusa Króla, aby spotkać się z inwalidami i głuchoniemymi. Na rozpoczęcie spotkania chór i orkiestra Filharmonii Śląskiej w Katowicach wykonały dzieło Wojciecha Kilara „Victoria”, skomponowane dla uczczenia trzechsetnej rocznicy zwycięstwa pod Wiedniem i drugiej pielgrzymki Ojca św. do Polski. W katedrze po wysłuchaniu utworu Papież odniósł się do słów Jana III Sobieskiego po odsieczy wiedeńskiej – Przybyliśmy, ujrzelśmy. Bóg zwyciężył, życząc zebrany, aby za cenę ich trudu

¹⁸ Jan Paweł II, *Homilia podczas nabożeństwa maryjnego. Katowice 20 czerwca 1983 r.*, „Wiadomości Diecezjalne”, 9-12 (1983) s. 364.

¹⁹ Jan Paweł II, „*Matko Sprawiedliwości i Miłości Społecznej*” na lotnisku w Katowicach-Muchowcu 20 czerwca 1983 roku, w: *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 111.

²⁰ Jan Paweł II, *Homilia podczas nabożeństwa maryjnego. Katowice 20 czerwca 1983 r.*, „Wiadomości Diecezjalne”, 9-12 (1983) s. 365.

²¹ Jan Paweł II, *Homilia podczas nabożeństwa maryjnego. Katowice 20 czerwca 1983 r.*, „Wiadomości Diecezjalne”, 9-12 (1983) s. 367.

i cierpienia Bóg zwyciężał w nich i w innych ludziach²². Pozytywne echa pielgrzymki papieskiej do ludzi świata pracy odbiły się głośnym echem w katolickiej prasie lokalnej i ogólnopolskiej.

Należy również podkreślić i to, że utworzone w ostatnim czasie Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się” w Krakowie-Łagiewnikach, jako jeden z najważniejszych ośrodków pamięci osoby i dzieła papieża Polaka, zaprosiło w 2014 r. archidiecezję katowicką do zaprojektowania wystroju i wyposażenia kaplicy pw. Matki Bożej Piekarskiej. Kaplica ta jest jednym z obiektów przypominających najważniejsze sanktuaria maryjne świata obok istniejących już tam kaplic: ludźmierskiej, Santa Maria Maggiore, częstochowskiej, kalwaryjskiej, św. Jadwigi.

Kaplica Matki Bożej Piekarskiej w Centrum Jana Pawła II upamiętnia obecność kard. Karola Wojtyły na wzgórzu piekarskim podczas pielgrzymek męskich, gdzie metropolita krakowski regularnie głosił słowo Boże. Kaplica ta nawiązuje również do wizyty Jana Pawła II w 1983 r. na katowickim Muchowcu, na którym odprawił nabożeństwo podczas kolejnej pielgrzymki do Polski. W centrum kaplicy znajduje się kopia obrazu Matki Bożej Piekarskiej, a w jej tylnej części wyryto fragment tekst z pieśni „Matko Piekarska”. Natomiast na ścianach bocznych umieszczono cytaty z przemówień papieża skierowane do Ślązaków. Teksty te mają przypominać wizyty kardynała Karola Wojtyły w Piekarach i promować naukę św. Jana Pawła II.

Nauczanie Jana Pawła II na łamach „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” i w dysertacjach Wydziału Teologicznego UŚ

„Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” ukazują się od 1968 roku i są drugim naukowym periodykiem w Polsce (po „Studiach Warmińskich”) wydawanym przez lokalne środowiska teologiczno-historyczne. W początkowym okresie redagowane były przez kapłanów śląskich skupionych wokół znaczących uczelni: Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie i Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie, a także Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach. Od 1998 roku periodyk był organem działalności naukowej Instytutu Teologiczno-Pastoralnego w Katowicach, a od 2000 r. ŚSHT stały się pismem pracowników naukowych Wydziału Teologicznego UŚ.

Wybór krakowskiego kardynała na następcę św. Piotra w 1978 r. sprawił, że od tego czasu na łamach periodyku zaczęły pojawiać się teksty odnoszące się do osoby i nauczania Jana Pawła II. Od 1978 r. do chwili obecnej odnotowano w śląskim czasopiśmie teologicznym 36 artykułów związanych z Janem Pawłem II. Analizie poddawane są przede wszystkim dokumenty papieskie w postaci encyklik, adhortacji i listów pasterskich, konstytucji apostolskich, orędzi, katechez,

²² Jan Paweł II, „*Niech w Waszym trudnym życiu zwycięża Chrystus*” do inwalidów pracy i głuchoniemych w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach 20 czerwca 1983 roku, w: *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 112.

homilii, przemówień, modlitw i rozważań, których treści odnoszą się do aktualnych problemów współczesnego Kościoła.

Pierwszy tekst pojawił się już w 1978 r. Był to artykuł redaktora naczelnego Romualda Raka zatytułowany *Jan Paweł II*. Przedstawiono w nim sylwetkę papieża Polaka, przybliżając wiele detali z życia prywatnego i kapłańskiego, a szczególnie zwrócono uwagę na Jego osobowość, jako istotny aspekt nowego pontyfikatu²³. Następnie w 1979 roku, po pierwszej pielgrzymce Jana Pawła II do Polski, pojawił się obszerny artykuł Adama Bieli zatytułowany: *Psychologiczne aspekty pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w dniach od 2 do 10 czerwca 1979 r.* omawiający kontekst wizyty, klimat przygotowań, nastroje społeczne, emocje i zachowania rodaków. Jak podkreśla sam autor:

Psychologicznym podłożem uczestniczenia w spotkaniach z papieżem była wewnętrzna potrzeba bycia podmiotem ważnych dla narodu wydarzeń historycznych, poczucie wolności, potrzeby religijne oraz potrzeba ekspresji i demonstracji swoich uczuć²⁴.

Z kolei druga pielgrzymka papieża do Polski, a zwłaszcza wizyta Jana Pawła II w Katowicach i spotkania jej towarzyszące udokumentowane zostały w 1983 r. na łamach „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” poświęcając temu wydarzeniu cały zeszyt. Redakcja periodyku tak o tym pisała:

Artykuły i Materiały związane z tym wielkim wydarzeniem mają stanowić zarówno dokumentację tej podróży, jak i okazję do refleksji teologicznej i pastoralnej²⁵.

W wydanym tomie zamieszczono przede wszystkim wygłoszony przez Jana Pawła II tekst homilii podczas nabożeństwa maryjnego na Muchowcu w Katowicach 20 czerwca 1983 r., a także słowo skierowane do inwalidów i głuchoniemych w Katedrze Chrystusa Króla w Katowicach²⁶. W zeszycie tym ks. Stefan Cichy udokumentował *Modlitewne czuwanie na lotnisku w Katowicach-Muchowcu oraz w katedrze śląskiej w dniu spotkania z Ojcem Świętym Janem Pawłem II w poniedziałek, dnia 20 czerwca 1983 r.* Przedstawiono również materiał m.in.: „Praca” w kazaniach piekarskich Kardynała Karola Wojtyły napisany przez Józefa Przytułę, *Nauczanie społeczne Jana Pawła II w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski* opracowany przez ks. Józefa Kupnego, a także zaprezentowano szczegółowe *Kalendarium przygotowań do wizyty Ojca świętego Jana Pawła II* sporządzone przez ks. Wiktora Skworca. W zeszycie tym nie zabrakło również szerokiego omówienia pielgrzymek kard. Karola Wojtyły do Piekar Śląskich²⁷

W następnych latach na łamach prezentowanego periodyku ks. Jerzy Cuda przedstawił *Wiarygodność objawionego sensu ludzkiej pracy. Fundamentalnoteo-*

²³ R. Rak, *Jan Paweł II*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 11 (1978) s. 7.

²⁴ A. Biela, *Psychologiczne aspekty pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w dniach od 2 do 10 czerwca 1979 r.*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 13 (1980) s. 234.

²⁵ *Od Redakcji*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, T.16, 1983, s. 5.

²⁶ Jan Paweł II, *Słowo do inwalidów i głuchoniemych w katedrze Chrystusa Króla*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16 (1983) s. 14.

²⁷ J. Kiedos, *Kardynał Karol Wojtyła – uczestnik pielgrzymek mężów i młodzieńców do Piekar Śląskich*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16 (1983) s. 171-193.

logiczny aspekt papieskiej Ewangelii pracy, a ks. J. Kupny omówił *Problematykę społeczno-moralną w katechezie Jana Pawła II*. Na przestrzeni kolejnych lat pojawiały się artykuły odnoszące się do treści zawartych głównie w encyklikach m.in.: ks. Szczepan Wilczek pisał *Miłosierdzie Boże w Starym i Nowym Testamencie według encyklik JP II*, a ks. Jan Grzesica omówił *Wolność jako zadanie w świetle encykliki JP II Veritatis Splendor*. Z kolei ks. Adam Wojtczak podjął temat *Eucharystia w kontekście społecznej praktyki Kościoła. Na marginesie encykliki JP II Ecclesia de Eucharystia*, a ks. Edward Nalepa *Argument patrystyczny w encyklice Papieża JP II Dominum et Vivificantem*. Nie zabrakło też zagadnień odnoszących się do etosu pracy, godności osoby ludzkiej zwłaszcza małżeństwa i rodziny m.in.: materiał opracowany przez ks. Andrzeja Pastwę: *Personalistyczna struktura małżeństwa kanonicznego w nauczaniu papieża Jana Pawła II* oraz tego samego autora *Prawne implikacje magisterium papieża Jana Pawła II o miłości małżeńskiej*. Przedstawione artykuły to tylko część z wielu opracowań zamieszczonych na łamach śląskiego periodyku. Z każdym rokiem przybywa kolejnych materiałów dotyczących osoby Jana Pawła II i jego nauczania. Nowo pozyskane dokumenty i źródła wymagają pogłębionej analizy historycznej duszpasterskiej i teologicznej.

Dorobek Jana Pawła II stał się również przedmiotem wielu prac dyplomowych, licencjackich, magisterskich, proboszczowskich, licencjatu kanonicznego i dysertacji Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego oraz Wydziału Teologicznego. Dotychczas opracowano ponad 200 tematów. Prace te powstały na przestrzeni kilkudziesięciu lat i nadal pojawiają się nowe opracowania. Pisane są zarówno na seminariach teologii pastoralnej, jak również przez studentów teologii ogólnej, nauczycielskiej i nauk o rodzinie.

Na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego badaniom poddawane są przede wszystkim dokumenty Jana Pawła II w postaci encyklik, adhortacji i listów pasterskich, konstytucji apostolskich, orędzi, katechez, homilii, przemówień, modlitw i rozważań, których treści odnoszą się do aktualnych problemów współczesnego Kościoła. Należy podkreślić, że spośród wielu dokumentów papieskich właśnie encykliki i adhortacje stały się obszarem szczegółowych dociekań i inspiracji badawczych. Omówienia encyklik, z podziałem na: trynitologiczne, eklezjologiczne, antropologiczne i społeczne dokonał Janusz Chyła w dysertacji *Chrystologia jako klucz hermeneutyczny do misterium istnienia i zbawienia. Studium teologicznodogmatyczne encyklik Jana Pawła II*. Podstawowym zagadnieniem analizowanym w tej pracy była chrystologia zawarta w urzędowych pismach papieża.

Z kolei w rozprawie *Obraz Boga w trynitologicznej trylogii encyklik Jana Pawła II. Dives in misericordia – Redemptor hominis – Dominum et Vivificantem* Adama Zgodzaja przedstawiono obraz Boga w papieskich encyklikach. Nie bez znaczenia jest fakt, że synteza dociekań autora było potwierdzenie, że Bóg Jana

Pawła II, to Bóg pragnący być blisko człowieka, a każda z trynitologicznych encyklik zbliża człowieka do jego stwórcy²⁸.

Wiele tematów opracowano również na podstawie adhortacji, które tworzą zbiór piętnastu dokumentów o różnorodnej tematyce²⁹. Są wśród nich: nauczanie Jana Pawła II o rodzinie (*Familiaris Consortio*), życiu konsekrowanym (*Vita consecrata*), powołaniu świeckich (*Christefideles laici*) czy zadaniach Kościoła w Europie (*Ecclesia in Europa*) i na innych kontynentach (*Ecclesia in America*, *Ecclesia in Asia*, *Ecclesia in Oceania* oraz *Nowa nadzieja dla Libanu*). Z obszernego zespołu najczęściej podejmowano analizę *Familiaris Consortio* skupiając się na zadaniach rodziny chrześcijańskiej we współczesnym świecie. Treść tych dokumentów zainspirowała studentów do zgłębienia treści adhortacji, dzięki czemu powstały m.in. takie prace jak: *Rodzina wspólnotą miłości w świetle Adhortacji Apostolskiej Jana Pawła II – Familiaris Consortio* Andrzeja Trzeciaka i czy *Wierność małżeńska i rodzinna na podstawie adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”* Gabrieli Urbańczyk.

Kolejna grupa zagadnień, którą zanalizowali studenci, dotyczyła kapłaństwa, życia zakonnego i konsekrowanego. Tematyka ta została poruszona w pracach m.in. Haliny Kuszek: *Śluby zakonne wyrazem miłości Boga i człowieka w nauczaniu Jana Pawła II.*, Doroty Olszowej: *Obecność i miejsce kobiety konsekrowanej w Kościele i w świecie współczesnym w przemówieniach Jana Pawła II do zakonnic*, Agnieszki Walter: *Profetyczne motywy życia konsekrowanego w nauczaniu Jana Pawła II*, Dawida Klimery: *Kapłan jako sługa słowa Bożego, na podstawie listów Jana Pawła II na Wielki Czwartek*.

Systematyzacji obszernego materiału dokonał Jarosław Międzybrodzki w dysertacji *Duchowość kapłana w nauczaniu Jana Pawła II* opierając rozważania na posynodalnej adhortacji *Pastores dabo Vobis*, następnie na listach skierowanych do kapłanów na Wielki Czwartek, katechezach wygłoszonych na audiencji generalnej oraz licznych przemówieniach i homiliach, m.in. podczas Mszy Krzyżma św., w czasie udzielania święceń kapłańskich, a także spotkań z duchowieństwem rzymskim oraz pielgrzymek³⁰.

Następnym obszarem badawczym było życie rodzinne, relacje w małżeństwie i wychowanie dzieci. Jan Paweł II był powiernikiem i duszpasterzem rodzin i małżeństw, dlatego obszerne nauczanie w tej dziedzinie znalazło wyraz w pracach Adama Kępowicza: *Odpowiedzialne rodzicielstwo w świetle adhortacji apostolskiej Familiaris Consortio Jana Pawła II*, czy Mirosława Barczaka: *Obrona życia nienarodzonych w nauczaniu Jana Pawła II*, w których poruszono problem zagrożenia życia ludzkiego, a pośrednio temat wierności, jako wartości osłabionej

²⁸ A. Zgodzaj, *Obraz Boga w trynitologicznej trylogii encyklik Jana Pawła II: Dives in misericordia – Redemptor hominis – Dominum et Vivificantem*, Katowice 2013, s.13.

²⁹ M.in.: R. Nowak, *Pokuta jako istotny element życia moralnego w świetle „Paenitemini” oraz „Reconciliatio et paenitentia”*, Katowice 1988; D. Kuwaczka, *Pokuta i pojednanie – niezbędne elementy dojrzałego życia chrześcijańskiego w świetle adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Reconciliatio et paenitentia”*, Katowice 1989; M. Gierga, *Kościół w służbie człowieka w encyklikach i adhortacjach Jana Pawła II*, Katowice 1992.

³⁰ J. Międzybrodzki, *Duchowość kapłana w nauczaniu Jana Pawła II*, Katowice 2006, s. 12.

na działanie Boga³¹. Treść adhortacji zainspirowała wielu studentów do zgłębienia słów Jana Pawła II i otworzyła kolejne pola badawcze³². W pracach tych podkreśla się ważność sakramentu małżeństwa, który zobowiązuje poślubionych do ciągłego wzrastania w komunii poprzez całkowity dar z siebie, a Boża mądrość jest dla nich źródłem i fundamentem wierności małżeńskiej, na którym zdolni są budować trwałą więź³³.

Problematyka rodzin chrześcijańskich znalazła ponadto wyraz m.in. w pracach: Michała Zajaca: *Cnota czystości jako realizacja godności osoby ludzkiej, w świetle dokumentów Kościoła od Soboru Watykańskiego II do Listu Jana Pawła II do rodzin* oraz Kseni Gosiewskiej: „*Communio personarum*” jako podstawowa wartość rodzinna (na podstawie listu do rodzin „*Gratissimam sane*” Jana Pawła II). Rozważania te podjęto również w dysertacjach Henryka Morawca: *Zagadnienie małżeństwa w pielgrzymkach apostołskich papieża Jana Pawła II* oraz Katarzyny Sukiennik: *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Jana Pawła II podczas jego pielgrzymek do Ojczyzny*, ukazując wielkie znaczenie małżeństwa i rodziny dla Kościoła³⁴.

Jan Paweł II szczególną pieczę otaczał młodzież, podkreślając wielokrotnie, że młodzi są przyszłością każdego narodu. Model chrześcijańskiej formacji młodzieży widoczny był m.in. w orędziach Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży, których treści skierowano bezpośrednio do młodego pokolenia. Spotkania te były inspiracją do przygotowania przez Elżbietę Tkocz dysertacji: *Chrześcijańska formacja młodzieży w świetle orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży*. Podstawowym źródłem opracowania było 17 orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży z lat 1986-2003³⁵. Ojciec św. zwracając się do młodych motywował ich do wychowania do świętości, co zainspirowało do podjęcia przez Karolionę Krupę tematu *Rozumienie świętości w nauczaniu Jana Pawła II*, poparte przykładem świętości w kolejnej pracy przygotowanej przez Tomasza Flaka: *Model świętości błogosławionego Pier Giorgio Frassatiego w świetle „Listu do młodych” Jana Pawła II*. Papież rozmawiając z młodymi wskazywał sposoby samowychowania, szczególnie w sferze życia religijnego i moralnego. Zagadnienia te były zachętą do pochylenia się nad analizą porównawczą dokumentów „*Humane Vite*” Pawła VI oraz „*Familiaris consortio*” Jana Pawła II, gdzie skupiono się

³¹ M. Barczak, *Obrona życia nienarodzonych w nauczaniu Jana Pawła II*, Katowice 1992, s. 4.

³² M.in: D. Gołek, *Przygotowanie do małżeństwa w świetle adhortacji Jana Pawła II „Familiaris consortio”*, Katowice 1992; T. Kalisz, *Jedność małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II*, Katowice 1993; A. Trzecik, *Rodzina wspólnotą miłości w świetle Adhortacji Apostolskiej Jana Pawła II – Familiaris Consortio*, Katowice 1993; G. Urbańczyk, *Wierność małżeńska i rodzina na podstawie adhortacji apostołskich Jana Pawła II „Familiaris consortio”*, Katowice 2007.

³³ B. Grzyb, *Małżeństwo jako początek i fundament wspólnoty rodzinnej w świetle wypowiedzi papieża Pawła VI i Jana Pawła II oraz najnowszej instrukcji Episkopatu Polski*, Lublin 1998, s. 11;

³⁴ K. Sukiennik, *Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Jana Pawła II podczas jego pielgrzymek do Ojczyzny*, Katowice 2008, s. 6.

³⁵ E. Tkocz, *Chrześcijańska formacja młodzieży w świetle orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży*, Katowice 2005, s. 18.

na świadomości młodzieży w zakresie odpowiedzialnego rodzicielstwa, a także na powołaniu do macierzyństwa i ojcostwa³⁶.

Otwartość Jana Pawła II na problemy społeczne znalazła odbicie w zagadnieniach godności osoby ludzkiej, wychodzenia z uzależnień, nędzy i osamotnienia, przeżywania cierpienia, choroby, godnego umierania. Apelowal do ludzi dobrej woli o podejmowanie działań na rzecz ubogich. Wezwanie to można odnaleźć w encyklice *Sollicitudo rei socialis* oraz potwierdza je całe nauczanie społeczne Jana Pawła II udokumentowane przez Józefa Kupnego w pracy *Nauczanie społeczne Jana Pawła II w Polsce*. Szczegółowego studium pracy na rzecz ubogich dokonał ks. Wojciech Surmiak w dysertacji *Opcja preferencyjna na rzecz ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II*, wpisując się ze swym tematem w ramy teologii moralnej i nauki społecznej Kościoła. Zjawisko ubóstwa w nauczaniu Jana Pawła II miało charakter wielowymiarowy, dlatego należy na nie spojrzeć w kontekście historycznym, geograficznym i teologicznym z uwzględnieniem socjoekonomicznych odniesień³⁷.

Warte podkreślenia jest również to, że Karol Wojtyła miał już od dziecka szczególne nabożeństwo do Maryi. Powierzony jej przez ojca, czuł wsparcie Maryi i to właśnie jej zawierzył swoje życie, kapłaństwo i papieństwo w symbolicznym wezwaniu *Totus Tubus*. Dlatego nie dziwi fakt podejmowania badań w tym zakresie jako szczególnie inspirującego źródła przemyśleń³⁸. Zwieńczeniem tych dociekań i studiów maryjnych była praca Ewy Pluty: *Tytuły Maryi w modlitwach maryjnych Jana Pawła II*, w której ukazano Maryję jako Matkę Boga i człowieka³⁹. Z kolei rozprawa Mateusza Mezglewskiego: *Maryja wzorem wiary, nadziei*

³⁶ B. Reder, *Przygotowanie młodzieży do życia w małżeństwie i rodzinie na podstawie encyklik: „Humane Vite” Pawła VI oraz „Familiaris consortio” Jana Pawła II i innych dokumentów Kościoła*, Katowice 2001, s. 4

³⁷ Praca powstała dzięki wykorzystaniu źródeł, wśród których szczególne miejsce zajęły encykliki społeczne: *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* i *Centesimus annus* oraz encykliki trynitarnie: *Redemptor hominis*, *Dives in misericordia* i *Dominum et Vivificantem*. Nie można pominąć encyklik, w których poruszono tematykę teologicznomoralną: *Veritatis splendor* i *Evangelicum vite*, jak również encykliki mariologicznej *Redemptoris Mater*. Dogłębnej analizie poddano również adhortacje apostolskie, będące efektem synodów biskupów zwoływanych przez papieża. Uwzględniono adhortacje poświęcone rodzinie – *Familiaris Consortio*, sakramentowi pokuty – *Reconciliatio et penitentia*, różnym stanom i powołaniom w Kościele – *Christifideles laici*, *Pastores dabo vobis*, *Vita consecrata*, *Pastores gregis* oraz te, które skierowano do mieszkańców kontynentów – *Ecclesia in Africa*, *Ecclesii in Europa*. Odwołano się również do listów apostolskich Jana Pawła II, zwłaszcza do *Tertio millennio inuente* wydanego z okazji zakończeniem Roku 2000. W. Surmiak, *Opcja preferencyjna na rzecz ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II*, Katowice 2007, s. 47- 58

³⁸ M.in.: A. Wycisk, *Odnowa kultu maryjnego w sanktuariach diecezji katowickiej w świetle wypowiedzi papieskich w Polsce*, Katowice 1993; B. Michalski, *Kult maryjny w nauczaniu Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Polski*, Katowice 1998; J. Jackiewicz, *Recepcja mariologii Jana Pawła II na łamach „Salvatoris Mater” (1999-2005)*, Katowice 2007.

³⁹ E. Pluta, *Tytuły Maryi w modlitwach maryjnych Jana Pawła II*, Katowice 2006, s. 5

i miłości na podstawie katechez Jana Pawła II ogłoszonych w latach 1995-1997 objęła siedemdziesiąt katechez poświęconych Maryi ogłoszonych przez Jana Pawła II podczas audiencji generalnych⁴⁰.

Pielgrzymki papieskie to wyjątkowo interesujący temat, który znalazł odzwierciedlenie w wielu syntetycznych opracowaniach. Omawiano liczne podróże zagraniczne i do Polski, a także odwoływano się do pielgrzymek piekarskich w wymiarze religijnym i społecznym. Trzy pielgrzymki do Afryki dały okazje do zgłębienia nauczania Jana Pawła II na tym kontynencie, skłaniając przy tym do refleksji i przygotowania rozprawy przez Rafała Październioka na temat: *Afrykanizacja pierwszym zadaniem ewangelizacji Afryki. Analiza wypowiedzi Jana Pawła II podczas trzech pielgrzymek afrykańskich*. Obecność papieża w krajach afrykańskich wносиła pokój między ludami, plemionami i narodami, dlatego omówione przez Agnieszkę Kalińską zagadnienie *Nowa ewangelizacja a misje w świetle nauczania Jana Pawła II*, pokazało praktyczny wymiar wiary. Akcenty wiary połączone z patriotycznym przesłaniem odnaleźć można z kolei w rozprawie Barbary Leśniak: *Problemy ewangelizacyjne Kazachstanu w świetle dokumentacji pielgrzymki apostolskiej Jana Pawła II w dniach 22-25 września 2001 roku*.

Odrębnie należy zaprezentować te prace, w których podjęto problem pielgrzymek do Ojczyzny. Jan Paweł II w swoich homiliach i przemówieniach wielokrotnie nawiązywał do historii i korzeni narodu polskiego, mocno wrośniętych w wiarę, obyczajowość i kulturę chrześcijańską. Zwieńczeniem ośmiu wizyt papieskich do rodzinnego kraju był szereg rozpraw omawiających problematykę społeczną, m.in. przez Monikę Piwowarską w rozprawie, *Nauczanie społeczne Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Polski w latach 1979-2002*, w której ukazuje zasady od realizacji których zależy ład moralny i społeczny⁴¹. Podobną tematykę podjął Adama Supela w pracy *Społeczny wymiar wiary w nauczaniu papieża Jana Pawła II podczas pielgrzymek do ojczyzny*, w której podkreślano prawdę o godności i prawach człowieka, jego powołaniu, a także o zasadach życia społecznego⁴².

Uwagę studentów przyciąga również dorobek literacki i artystyczny Karola Wojtyły, jego spojrzenie na sztukę, muzykę, poezję i teatr, poczynając od młodzieńczych utworów, poprzez dojrzałe dzieła literackie. Pogłębioną analizę ideałów moralnych w twórczości literackiej K. Wojtyły przeprowadził Ryszard Skowronek w dysertacji *Komplementarność ideałów moralnych w utworach dramatycznych i nauczaniu Karola Wojtyły*. Zinterpretował zarówno obszerne nauczanie Jana Pawła II, jak również jego dzieła literackie oraz dorobek naukowy i duszpasterski, dostrzegając w nich sposób na głoszenie moralnego orędzia

⁴⁰ M. Mezglewski, *Maryja wzorem wiary, nadziei i miłości na podstawie katechez Jana Pawła II ogłoszonych w latach 1995-1997*, Katowice 2011, s. 15.

⁴¹ M. Piwowarska, *Nauczanie społeczne Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Polski w latach 1979-2002*, Katowice 2006, s. 6.

⁴² A. Supel, *Społeczny wymiar wiary w nauczaniu papieża Jana Pawła II podczas pielgrzymek do ojczyzny*, Katowice 2013, s. 5.

chrześcijańskiego⁴³. Zagadnienia literackie znalazły odzwierciedlenie również w innych pracach analizujących dorobek pisarski papieża⁴⁴. Wczytując się w teksty K. Wojtyły odnajdujemy w nich wątki osobistych przeżyć autora, co widać w rozprawie Adama Płachty: *Teologia ojcostwa w dramatach Wojtyły*, w której dokonano analizy ojcostwa duchowego i fizycznego, tak często podkreślanego w nauczaniu papieskim⁴⁵.

Analizując tematykę dysertacji trudno jednoznacznie wyodrębnić podejmowane kwestie. Najczęściej omawiane zagadnienia są wielowątkowe, niektóre problemy łączą się ze sobą. Niektóre analizowane są bardzo szczegółowo, a jeszcze inne przedstawione w szerokim kontekście. Dla przejrzystości podjętego wątku wyodrębnione zostały te zagadnienia z obszernego nauczania, które uznano nie tylko za najważniejsze z racji na liczebność, ale ze względu na sposób interpretacji myśli Jana Pawła II. Studenci katowickiej uczelni pod kierunkiem swoich profesorów zgłębiają kolejne obszary życia i działalności Karola Wojtyły, czytując się w nauczanie Jana Pawła II, interpretują odbyte pielgrzymki i śledzą jego drogę do świętości.

Podsumowanie

Postać Jana Pawła II jest bliska środowisku śląskiemu, które z wdzięcznością patrzy w przeszłość i dziękuje za wiele dokonań uczynionych przez papieża dla Śląska. Pamięć ta sięga do okresu Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie i czasu jednej metropolii z wielorakimi kontaktami z metropolitą krakowskim i wykładowcą etyki społecznej podczas studiów seminaryjnych. Niezapomnianym przeżyciem dla Ślązaków były pielgrzymki piekarskie z kard. K. Wojtyłą i nadanie tytułu Matce Bożej Piekarskiej „Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej”.

Szczególnym wydarzeniem historycznym dla całego regionu była wizyta Jego Świątobliwości w Katowicach-Muchowcu z głoszoną wtedy „Ewangelią pracy”. Kościół katowicki wyraża wdzięczność za pomoc w przeniesieniu Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego z Krakowa do Katowic, a w ślad za tym utworzenie Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Śląskim.

W macierzystym Wydziale wiele miejsca poświęca się nauczaniu Jana Pawła II, czerpiąc z wiedzy i mądrości Wielkiego Polaka. Encykliki, adhortacje, orędzia, listy pasterskie i cały dorobek duszpasterski i teologiczny Jana Pawła II jest inspiracją do podejmowania kolejnych badań przez pracowników naukowych i studentów lokalnego środowiska akademickiego. Wyniki tych badań znajdują odzwierciedlenie na łamach „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych oraz w dysertacjach Wydziału Teologicznego.

⁴³ R. Skowronek, *Komplementarność idealów moralnych w utworach dramatycznych i nauczaniu Karola Wojtyły*, Katowice 2007, s. 12.

⁴⁴ m.in.: M. Kulik, *Tryptyk Rzymski jako poetyckie przesłanie pontyfikatu Jana Pawła II*, Katowice 2008; D. Kumor, *Teologia dramatu w dziele Karola Wojtyły „Brat naszego Boga”*, Katowice 2012; A. Płachta, *Teologia ojcostwa w dramatach Karola Wojtyły*, Katowice 2013;

⁴⁵ A. Płachta, *Teologia ojcostwa w dramatach Karola Wojtyły*, Katowice 2013, s. 15.

Wieloaspektowość prowadzonych studiów sprawia, że wydobywane są kolejne wątki z biograficznych źródeł. Nadal poszukuje się dodatkowych materiałów o prywatnych kontaktach i więziach przyjaźni z Karolem Wojtyłą. Informacje zaczerpnięte często z dokumentów oficjalnych, są uzupełniane także o relacje nawiązane poza protokołem urzędowym i są najbardziej pielęgnowane, najdłużej pozostając w ludzkiej pamięci. Dopóki żyje pokolenie Jana Pawła II, i to które zetknęło się bezpośrednio z Karolem Wojtyłą poczynając od lat młodzieńczych poprzez studia, pracę, kapłaństwo i papieństwo, dopóty będzie przybywać druków, relacji, wspomnień, listów, źródeł, fotografii a wszystko to stanowić będzie obszerny zbiór dokumentacyjny dla obecnych i przyszłych badawczy.

Warto podkreślić, że wiele bibliotek w Polsce, zwłaszcza kościelnych, gromadzi literaturę związaną z Janem Pawłem II. Niektóre z księżnic podjęły starania o wyłączeniu tej literatury z zasobu bibliotecznego i utworzenia odrębnej kolekcji poświęconej Janowi Pawłowi II. Zbiór papieski wydzielono m.in. w Bibliotece Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie oraz w Czytelni Teologiczno-Filozoficznej w Bibliotece Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego⁴⁶. Wzorem tych księżnic Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach również prowadzi działania zmierzające w kierunku wyłączenia z całego zasobu bibliotecznego materiałów dotyczących papieża - Polaka. Wyodrębnienie takiej kolekcji jest wyjściem naprzeciw oczekiwaniom środowiska akademickiego, a tym samym dużym ułatwieniem w poszukiwaniu źródeł przez pracowników naukowych i studentów śląskiej uczelni.

Należy wspomnieć, że w ostatnim czasie dzięki ks. Michałowi Jagoszowi, Przewodniczącemu Komisji Historycznej w procesie beatyfikacyjnym Jana Pawła II, papieża, został przekazany do Biblioteki Teologicznej zbiór tekstów ks. kard. K. Wojtyły. Oryginały tych materiałów znajdują się w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Przekazano również kopie od lat 80. XX wieku z Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu w Rzymie i wykorzystane do opracowania relacji przez komisję historyczną w procesie beatyfikacyjnym Jana Pawła II⁴⁷. Otrzymane materiały w znakomity sposób uzupełnią pokaźną kolekcję literatury Jana Pawła II zgromadzoną w Bibliotece Teologicznej oraz staną się przyczynkiem do podjęcia pogłębionych badań duszpastersko-teologicznych, a także w zakresie nauczania papieskiego i pontyfikatu.

Zagłębiając się w życie kapłańskie K. Wojtyły, następnie Jana Pawła II i jego drogę do świętości warto przywołać słowa Benedykta XVI i wprowadzić je w czyn:

Życie i dzieło Jana Pawła II, wielkiego Polaka, może być dla nas powodem do dumy. Trzeba jednak, byśmy pamiętali, że jest to również wielkie wezwanie, abyśmy byli wiernymi świadkami tej wiary, nadziei i miłości, jakich On nieustannie nas uczył⁴⁸.

⁴⁶ A. Zmorzanka, *Księgozbiór w Bibliotece Uniwersyteckiej poświęcony Janowi Pawłowi II*, „Przegląd Uniwersytecki”, 2 (2014) s. 25.

⁴⁷ A. Sikora, *Szanujemy słowo zapisane na papierze. Rozmowa z ks. dr. hab. Jackiem Kempą, prodziekanem ds. nauki Wydziału Teologicznego UŚ*, „Gazeta Uniwersytecka”, 9 (239) 2016, s. 7.

⁴⁸ Por.: Benedykt XVI. W.: S. Karczewski, *Święty Jan Paweł II – dar i zadanie*, „Nasz Dziennik”, 28.04.2014 r., s. 2.

BIBLIOGRAFIA**Źródła**

- Benedykt XVI, w: S. Karczewski: Święty Jan Paweł II – dar i zadanie „Nasz Dziennik” 28.04.2014.
- Jan Paweł II, „Matko Sprawiedliwości i Miłości Społecznej” na lotnisku w Katowicach-Muchowcu 20 czerwca 1983 roku, w: *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 103-111.
- Jan Paweł II, Homilia podczas nabożeństwa maryjnego. Katowice 20 czerwca 1983 r. „Wiadomości Diecezjalne”, 9-12 (1983) s. 365.
- Jan Paweł II, „Niech w Waszym trudnym życiu zwycięża Chrystus” do inwalidów pracy i głuchoniemych w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach 20 czerwca 1983 roku, w: *Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993, s. 112-113.
- Jan Paweł II, Homilia podczas nabożeństwa maryjnego. Katowice 20 czerwca 1983 r. „Wiadomości Diecezjalne”, 9-12 (1983) s. 362-369.
- Jan Paweł II, Przemówienie Ojca świętego do delegacji Uniwersytetu Śląskiego z Katowic, „Wiadomości Archidiecezjalne”, 1 (2005) s. 13.
- Jan Paweł II, Słowo do inwalidów i głuchoniemych w katedrze Chrystusa Króla, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16 (1983) s. 14.

Opracowania

- Barczak Mirosław, Obrona życia nienarodzonych w nauczaniu Jana Pawła II, Katowice 1992.
- Basista Władysław, 55 lat związków z Seminarium Duchownym, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 376-392.
- Biela Adam, Psychologiczne aspekty pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w dniach od 2 do 10 czerwca 1979 r., „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 13 (1980) s. 233-278.
- Dobrze Was rozumiem, nie obca mi praca... Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich, Katowice 2011.
- Grzyb Bernadeta, Małżeństwo jako początek i fundament wspólnoty rodzinnej w świetle wypowiedzi papieża Pawła VI i Jana Pawła II oraz najnowszej instrukcji Episkopatu Polski, Lublin 1998.
- Janeczek Janusz, Jan Paweł II prosił o przekazanie pozdrowień i błogosławieństw wszystkim profesorom i studentom naszej Uczelni, „Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”, 6 (2005) s. 9.
- Janeczek Janusz, Przemówienie rektora prof. dr hab. Janusza Janeczka. „Wiadomości Archidiecezjalne”, 1 (2005) s. 15.
- Kiedos Józef, Kardynał Karol Wojtyła – uczestnik pielgrzymek mężów i młodzieńców do Piekar Śląskich. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16 (1983) s. 171-193.
- Międzybrodzki Jarosław, Duchowość kapłana w nauczaniu Jana Pawła II, Katowice 2006.
- Mówię do Was Szczęść Boże! Kardynał Karol Wojtyła-Ojciec Święty Jan Paweł II w Piekarach Śląskich*, Katowice 1993.
- Mezglewski Mateusz, Maryja wzorem wiary, nadziei i miłości na podstawie katechez Jana Pawła II wygłoszonych w latach 1995-1997, Katowice 2011.
- Od Redakcji, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 16 (1983) s. 5.

- Piwowska Monika, Nauczanie społeczne Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Polski w latach 1979-2002. Katowice 2006.
- Pluta Ewa, Tytuły Maryi w modlitwach maryjnych Jana Pawła II, Katowice 2006.
- Płachta Adam, Teologia ojcostwa w dramatach Karola Wojtyły, Katowice 2013.
- Rak Romuald, Jan Paweł II, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, 11 (1978) s. 5-12.
- Reder Bogdan, Przygotowanie młodzieży do życia w małżeństwie i rodzinie na podstawie encyklik: „Humane Vite” Pawła VI oraz „Familiaris consortio” Jana Pawła II i innych dokumentów Kościoła, Katowice 2001.
- Sikora Agnieszka, Szanujemy słowo zapisane na papierze. Rozmowa z ks. dr. hab. Jackiem Kempą, prodiakaniem ds. nauki Wydziału Teologicznego UŚ, „Gazeta Uniwersytecka”, 9 (239) 2016, s. 6-8.
- Skowronek Ryszard, Komplementarność ideałów moralnych w utworach dramatycznych i nauczaniu Karola Wojtyły, Katowice 2007.
- Sukiennik Katarzyna, Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Jana Pawła II podczas jego pielgrzymek do Ojczyzny, Katowice 2008.
- Supel Adam, Społeczny wymiar wiary w nauczaniu papieża Jana Pawła II podczas pielgrzymek do ojczyzny, Katowice 2013.
- Surmiak Wojciech, Opcja preferencyjna na rzecz ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II, Katowice 2007.
- Szymecki Stanisław, Wspomnienie o Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Krakowie (lata 1948-1978), w: Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 357-361.
- Tkocz Elżbieta, Chrześcijańska formacja młodzieży w świetle orędzi Jana Pawła II na Światowe Dni Młodzieży, Katowice 2005.
- Zimoń Damian, Posługa Jana Pawła II w odniesieniu do Kościoła katowickiego i Katowic. Słowo ogłoszone na uroczystym posiedzeniu Rady Miasta Katowice z okazji nadania honorowego obywatelstwa Janowi Pawłowi II. Katowice, 19 czerwca 2000. „Wiadomości Archidiecezjalne”, 68 (2000) nr 8, s. 359-361.
- Zimoń Damian, Przemówienie abpa Damiana Zimonia, „Wiadomości Archidiecezjalne”, 1 (2005) s. 14.
- Zgodzaj Adam, Obraz Boga w trynitologicznej trylogii encyklik Jana Pawła II. Dives in misericordia – Redemptor hominis – Dominum et Vivificantem, Katowice 2013.
- Zmorzanka Anna, Księgozbiór w Bibliotece Uniwersyteckiej poświęcony Janowi Pawłowi II, „Przegląd Uniwersytecki”, 2 (2014) s. 25.
- Zyzak Marek, Dzieje Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego po II wojnie światowej, w: Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004, red. J. Kupny, Katowice 2004, s. 51-78.

Słowa kluczowe: Jan Paweł II; Karol Wojtyła; Wydział Teologiczny; Uniwersytet Śląski; Śląskie Seminarium Duchowne

**PASTORAL AND RESEARCH CONNECTIONS
OF CARDINAL KAROL WOJTYŁA, POPE JOHN PAUL II,
WITH THE CHURCH IN UPPER SILESIA. RESEARCH RECONNAISSANCE**

Summary

Cardinal Karol Wojtyła had a considerable impact on the development of the universal and local Church, strengthening the bond between the Churches of the Metropolis of Krakow. The pontificate of John Paul II gave a new direction of the papacy by opening the Church to ethical, moral, philosophical and social problems. Encyclicals, exhortations, addresses, pastoral letters and the whole pastoral and theological heritage of the Holy Father have been an incentive to undertake further research by academics and students of the Faculty of Theology of the University of Silesia in Katowice. The results of these studies are reflected in the pages of „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” and the dissertations of the Faculty of Theology of the University of Silesia. The problems addressed by the Pope have inspired the local academic community to reflect on the papal teaching.

Keywords: John Paul II; Karol Wojtyła; the Faculty of Theology; the University of Silesia; Theological Seminary of Silesia

Translated by Aneta Kiper